

**Ikke enkelt når det er dobbelt. Om psykiske lidelser hos utviklingshemmede.
Konferanse i Bergen 3. og 4. mai 2012**

Fang drømmen

Dan Schimmel, prosjektleder og politisk konsulent for arbeidsmarkedstematikk i organisasjonen Landsforeningen LEV, Danmark

Tekst:
Sølvi Linde
Foto:
Jarle Eknes

LEV er den danske søsterorganisasjonen til Norsk Forbund for Utviklingshemmede. De har utviklet et opplegg for å skape synergi mellom virksomheter, mennesker med utviklingshemning og deres nettverk. Dan Scimmel er opptatt av hvor viktig arbeidet er for vår identitet. Når vi treffer noen vil vi først spørre hvordan det går og deretter; hva gjør du på? Arbeidet blir viktig for hvordan vi oppfatter oss selv.

Scimmel sier det er ulike utgangspunkt for hvordan en tenker om utviklingshemmede og arbeid. Mange snakker mye om hva som ikke lar seg gjøre; hva en ikke kan bli, hva en ikke kan utdanne seg til, at en ikke kan gjøre ditt eller datt, og hvorfor det ikke lar seg gjøre. Og så har du dem som snakker om hvordan vi kan se muligheter

det er ulike utgangspunkt for hvordan en tenker om utviklingshemmede og arbeid

og hvordan vi kan gi drømmen vinger. Helt grunnleggende er der snakk om to ulike menneskesyn. Scimmel og hans medarbeidere tilhører denne siste gruppen. I arbeidet med å skaffe arbeid til utviklingshemmede er der ulike aktører: Det er den utviklingshemmede selv, det er far og mor eller andre representanter for et nettverk, det er virksomheten og det er kommunen. De ulike aktørene har kanskje forskjellige interesser, målet er å samhandle mot å skaffe jobber på en måte som ivaretar alle parter.

I samtaler med utviklingshemmede kommer det fram tre ønsker, en kjæreste er for mange det aller viktigste og noe Schimmel vanskelig kan hjelpe dem med. I tillegg ønsker de seg en skikkelig jobb. Dersom vi skal snakke om at noe er en skikkelig jobb, betyr det at vedkommende har forståelse for at noe ikke er skikkelig

I en skikkelig jobb gjør vi noe, vi gjør noe for andre og det skaper anerkjennelse for menneskeverdet.

jobb og hva kan det være? I en skikkelig jobb gjør vi noe, vi gjør noe for andre og det skaper anerkjennelse for menneskeverdet. En skikkelig jobb er å gjøre slik som andre, jobbe på Brugsen, på verkstedet eller noe annet. Det speiler normalsamfunnet. Scimmel forteller at den gangen han jobbet på totalinstitusjonen var det mange unge mennesker med utviklingshemning som synes det var hipt å ha en stor nøkkelhank. En slik som de ansatte hadde. I dag vil det å ha en jobb speile alle de vanlige menneskene som går på arbeid. Å ha et arbeid er den beste måten å oppleve inkludering og respekt.

I samfunnet er det mange barrierer eller begrensninger knyttet til utviklingshemmede og arbeid. I skolen blir ikke deres karrierevalg og karriereplaner tatt

Å ha et arbeid er den beste måten å oppleve inkludering og respekt.

på alvor. Det er som om en sier, de betyr ingenting, de skal jo ikke noe. De blir i liten grad tatt med der far, mor eller onkel arbeider. Mange vanlige ungdomsskoleelever får prøve seg i yrkeslivet, men det gjelder ofte ikke utviklingshemmede elever. Senere vil slike barrierer gi dem en begrenset referanseramme og erfaring til å beskrive en ønsket jobb med. Mange utviklingshemmede klarer heller ikke å bruke sitt nettverk for å skaffe arbeid.

Et eksempel:

John er en ung mann på 25 år, han bor i et bofellesskap, ha en glad i fly og da John ble spurt hva han ville bli svarte han: «Pilot !»

Foto: Kaja Owren.

Schimmel sier: «Nå skal jeg ikke være en gledesdreper, men der ligger noen snubletråder her. John er ikke så god til å lese, han har hjertefeil og har begrenset kjennskap til engelsk, det er i det hele tatt svært vanskelig å forestille seg at John kan bli pilot.»

Men hvordan skal en møte John? Skal en si; du har Down syndrom, du kan aldri bli pilot? På spørsmålet om hvorfor han vil bli pilot svarer John: «Fordi jeg ikke er jente og da kan jeg ikke bli flyvertinne.»

I Johns verden er det bare to muligheter for jobb på fly, enten styrer han det eller så serverer han kaffe. Kan en hjelpe John til å se andre muligheter? Ikke bare peke på det han ikke mestrer. Kan en forsøke å fastholde drømmen om en jobb som har noe med fly å gjøre? For eksempel ved en lufthavn. Det kan være med bagasjen, rengjøring, vogner som skal settes på plass osv.

Far og mor ønsker at deres barn skal ha et så godt liv som mulig. Deres tidshorison er ofte vesentlig lenger end barnets, og inkluderer mest sannsynlig også refleksjoner over at de ikke alltid vil være der for barnet sitt. Deres dilemma blir ofte et valg mellom stabilitet, forutsigbarhet og trygghet, og utfordringer, usikkerhet og forandringer. Det trygge og beskyttende vil være et vernet verksted eller dagsenter, mens det usikre kan være en jobb i det tøffe arbeidslivet. Far og mor er kanskje engstelig og det er viktig at de som arbeider med å skaffe utviklingshemmede arbeid anerkjenner denne engstelsen.

Mange virksomheter, bedrifter eller firma, vil gjerne ta et sosialt ansvar og mange ser også fordelene med et mangfold i personalsammensetningen. De ser verdien av en sosial profil og at mangfold

**Den sikreste måten å unngå
noens tær er å ikke gjøre noe.**

er et gode. Virksomheten kjenner oftest ikke til mennesker med utviklingshemming og er redd for å «trække på noens tær». Den sikreste måten å unngå noens tær er å ikke gjøre noe. Men det er absolutt

mulig; i samarbeid med Mac Donald har Schimmel og hans medarbeidere etablert over 100 arbeidsplasser for mennesker med utviklingshemning. Selvfølgelig oppstår problemer i blant; og på Mac Donalds i Veile hadde en mann en så dårlig dag at han forlot kjøkkenet, satte seg i spisesalen og kastet rundt seg med mat. Restaurant-sjefen ble bekymret for stedets rykte og ville vise han bort derfra, men torde ikke. «Da», sier Scimmel, «har ikke jeg vært god nok til å veilede virksomheten på hva som skal til for å ha et menneske med denne

problemstillingen ansatt. Jeg må fortelle at i slike sammenhenger skal en sette seg ned med vedkommende, snakke med han og finne ut hvorfor han er så sint.» Det viste seg senere at mannen hadde fått en ny veileder, som han ikke likte.

Landsforeningen LEV's jobbsatsing er, slik Scimmel formidler, en viktig vei til aktiv inkludering. Han sier at tidligere var lovgivningen en barriere, men at reglene som nå gjelder for ungdomsskolen, videregående skole og de kommunale beskjeftigelsessentrene er på plass. Det

Tveiterås skoles musikkorps ga en flott minikonserert under konferansen i Bergen i vår.

Foto: Jarle Eknes.

har dessuten vært stort politisk fokus og interesse for å gi utviklingshemmede adgang til arbeidsmarkedet. I LEV har de funnet en samarbeidsform der målet er at alle parter føler seg møtt og respektert, det har viset seg å være en nøkkel til suksess.

En viktig faktor er at den utviklingshemmede opplever oversikt og blir klar over konkrete muligheter. Blant annet har LEV utviklet en hjemmeside der det ligger eksempler på over 20 forskjellige jobber hos ulike virksomheter. Oppgavene som er knyttet til arbeidet er illustrert med bilder slik at også utviklingshemmede som ikke kan lese kan få en forståelse av kravene som stilles. Foreldrene får innsikt og forståelse for at muligheter ikke er en motsetning til trygghet og uforutsigbarhet, og at det er greit å være bekymret og beskyttende overfor sine barn. Virksom-

Løsningen har vært det Scimmel kaller en Konseptjobb, en konkret beskrevet jobb hos landsdekkende virksomheter som for eksempel Mac Donald

hetene får tydelige og klare bilder på hvilke oppgaver som kan løses på hvilke måter. Løsningen har vært det Scimmel kaller en Konseptjobb, en konkret beskrevet jobb hos landsdekkende virksomheter som for eksempel Mac Donald. Den klare beskrivelsen av hvilke oppgaver som skal utføres gjør det mulig både for den utviklingshemmede selv, foreldrene og virksomheten å se at personen kan matche kravene. Virksomheten må se hvilke oppgaver arbeidstageren kan utføre. Scimmel peker på viktigheten av å verken

Klare forventninger som oppfylles er en suksessfaktor

overvurdere eller undervurdere hva den enkelte kan klare. Klare forventninger som oppfylles er en suksessfaktor.

På nettsiden er det beskrevet konseptjobber knyttet til Mac Donald som nevnt, en rekke sykehjem, barnehager og hoteller. På sykehjem kan noen av oppgavene være at personen servere kaffe og prater med pasientene. Det er både arbeidsoppgaver som må skjøttes av noen, for eksempel opprydning inne og utenfor Mac Donald, men også arbeidsoppgaver som ellers ikke ville blitt gjort, men som likevel oppleve verdifullt for den som utfører det og den som mottar tjenesten, for eksempel at noen har avsatt tid til å prate med de gamle på et sykehjem.

LEV har over 25 ulike landsdekkende virksomheter i sin portefølje og over 2000 utviklingshemmede som arbeider i disse virksomhetene. Der foreligger over 60 ulike arbeidsbeskrivelser på LEV sine hjemmesider, og det har vært gjennomført mere end 250 foreldremøter på ulike skoler og utdannelsesteder. LEV har arbeidet med prosjektet siden 2009 og er i dag i den unike situasjon at de har venteliste med virksomheter som ønsker å ansette utviklingshemmede. De har lagt ut link til nettsiden i sammenhenger der arbeidsløse vanligvis henvender seg for å få jobb. Dersom en går inn på nettsiden vil en finne at det søkes etter utviklingshemmede som kan utføre ulike typer arbeid. ●●●

Foto: Scandinavian Stockphoto